

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Miljödomstolen

DOM
2010-10-27
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 3347-09

KLAGANDE

J-O Johansson i Varberg AB, 556054-1335

Ombud: Jur. kand. H.N.
c/o Gärde Wesslau Advokatbyrå AB
Kungstorget 2
411 17 Göteborg

MOTPART

Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommun
432 80 Varberg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Hallands län beslut 2009-10-23 i ärende nr 505-14997-08, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande om efterbehandling av mark på fastigheten Traktorn 5 i Varbergs kommun, Hallands län

DOMSLUT

Miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet endast på följande sätt.

J-O Johansson i Varberg AB:s ansvar för kostnaderna för efterbehandlingsåtgärderna, utredningskostnaderna inräknade, avseende fastigheten Traktorn 5 i Varbergs kommun, begränsas till 25 procent (jfr andra stecksatsen i Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommuns beslut).

Tidpunkten för när åtgärderna ska vara utförda flyttas fram till 2011-11-01.

BAKGRUND

Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommun har den 31 mars 2008 förelagt J-O Johansson i Varberg AB att efterbehandla fastigheten Traktorn 5 genom att schakta bort förorenade massor. Åtgärdsålet ska vara att schakta bort massor med halter över riktvärdena för mindre känslig markanvändning enligt Naturvårdsverkets rapport 4638. Efterbehandlingen ska vara utförd senast ett år från delfåendet av nämndens beslut.

Länsstyrelsen har i det nu överklagade beslutet avslagit bolagets överklagande av nämndens beslut, dock att tidpunkten för när åtgärderna ska vara utförda har flyttats fram till den 1 november 2011.

YRKANDEN M.M.

J-O Johansson i Varberg AB har yrkat att Miljödomstolen upphäver underinstansernas beslut.

Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommun har motsatt sig bifall till överklagandet.

J-O Johansson i Varberg AB (bolaget) har framfört följande till stöd för yrkandet. Bolaget gör gällande att det inte är adressat för åtgärdskraven eftersom bolagets faktiska drift avseende impregneringsverksamheten på Traktorn 5 upphörde vintern 1968. Bolaget gör gällande att eventuella åtgärdskrav bör riktas mot det bolag som förvärvat fastigheten efter den 1 januari 1999 nämligen Swedish Meats Support AB. Bolaget gör vidare gällande att konstaterade föroreningar i mark i dagsläget inte utgör någon risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön så länge som området är planlagt för industriändamål. Bolaget gör slutligen gällande att omfattningen av de åtgärdskrav som riktas mot bolaget är oskäliga, dels eftersom bolaget redan bekostat omfattande undersökningar, dels med hänvisning till bland annat miljödomstolens dom den 23 juni 2009 i mål nr M 2425-06 och den jämkning som där görs med avseende på tiden för föroreningarnas uppkomst.

Adressatfrågan

Bolaget har bedrivit impregneringsverksamhet på fastigheten Traktorn 5, Varbergs kommun mellan åren 1950 och vintern 1968/69.

Då efterfrågan på impregnerade trävaror ökat kraftigt under slutet av 1960-talet motsvarade inte den befintliga anläggningen på fastigheten Traktorn 5 marknadens behov. En betydligt modernare och större anläggning projekterades därför av bolaget för att tillgodose den ökade efterfrågan på impregnerat virke. Det framgick emellertid relativt omgående att den projekterade anläggningen inte skulle få plats på Traktorn 5.

I syfte att skynda på uppförandet av en ny anläggning förvärvades ett nytt område (fastigheten Ratten 3) på nya Susvinds industriområde med en yta om 16 500 m². Beslut togs i Drätselkammaren den 30 juli 1968 om att Ratten 3 skulle säljas till bolaget och därefter upprättades ett köpekontrakt som undertecknades den 28 mars 1969.

Av köpekontrakt framgår således att förvärv av den nya fastigheten har skett före ikraftträdandet av miljöskyddslagen den 1 juni 1969. Enligt köpekontraktet skulle bolaget få tillträde till fastigheten den 1 april 1969. Emellertid var kommunens representanter mycket tillmötesgående och beviljade tillträde för att kunna bedriva schaktarbeten samt uppförande av den nya impregneringsanläggningen redan under vintern 1968. Slutlig betalning av den nyinköpta fastigheten på Susvinds industriområde sker genom bilagd kopia av köpebrev dagtecknat den 9 juli 1969.

Enligt miljöbalkens bestämmelser bör med förvärv förstås den tidpunkt när undertecknande av överlåtelsehandlingar sker och inte när betalning slutligt sker, d.v.s., vid undertecknande av ett köpekontrakt och inte när lagfart eller betalning slutligt regleras.

Ett förvärv går inte per automatik tillbaka om köparen inte kan betala eller om denne inte kan erhålla finansiering för sitt förvärv. Köparen blir istället skadeståndsskyldig

gentemot säljaren. Äganderätten avseende fastigheten övergår dock till köparen i samband med köpekontraktets undertecknande.

Under tiden som den nya anläggningen projekterades på den nyinköpta fastigheten Ratten 3 sprack kompressorn på befintlig impregneringsanläggning på Traktorn 5 vintern år 1968. Eftersom kompressorn inte gick att reparera gick det heller inte att bedriva fortsatt impregneringsverksamhet på den gamla anläggningen och driftsstopp var därmed ett faktum. På grund av den skada som uppstått gällde det att så fort som möjligt starta upp verksamheten på det nyinköpta området på Susvinds industriområde.

Både impregnerat virke och virke som inte impregnerats på grund av den trasiga kompressorn lagrades på ströläkt på fastigheten Traktorn 5 i avvaktan på att den nya anläggningen på Ratten 3 skulle kunna tas i bruk. Bolaget gör gällande att förvärvet av fastigheten Ratten 3 i mars 1969 på ett tydligt sätt visar att verksamheten flyttats från Traktorn 5. Bolaget har också på ett tydligt sätt förklarat skälet till varför en flytt var nödvändig.

Av ett styrelseprotokoll fört vid extra bolagsstämma den 4 oktober 1968 framgår styrelsens beslut att köpa in den projekterade impregneringsanläggningen. Den 31 december år 1968 förvärvar bolaget impregneringsanläggningen genom att betalning sker till firman Rentokil med ett belopp om 108 315 kr på utfärdad faktura.

En kort tid efter att betalning av den nya anläggningen erlagts ansöker bolaget den 28 februari år 1969 om tillstånd till uppförande av ny impregneringsanläggning på det "nya" industriområdet till Länsstyrelsen i Hallands län. Länsstyrelsen beviljar tillstånd efter det att Naturvårdsverket har beretts tillfälle att yttra sig.

Arbetet med att uppföra den nya impregneringsanläggningen påbörjas under våren år 1969 och slutförs därefter under sommaren 1969. Uppförandet av kontorsdelen omfattas av samma bygglov som impregneringsanläggningen men uppfördes först efter att impregneringsanläggningen färdigbyggts.

Bolaget har således upphört med den faktiska driften av impregneringsverksamheten på Traktorn 5 i Varberg vintern 1968, d.v.s. före miljöskyddslagens ikraftträdande den 1 juli 1969. Bolaget kan således inte vara adressat för några avhjälpande åtgärdskrav enligt 2 kap 8 § och 10 kap 2 § miljöbalken, jfr 8 § MP (Lag (1998:811) om införande av miljöbalken).

Enligt doktrinen krävs någon form av mänsklig aktivitet efter den 30 juni för att de s.k. äldre förvaringsfallen, där lämningarna alltjämt orsakar olägenhet, skall medföra ett nutida efterbehandlingsansvar för fastighetsägaren. Att ett förvaringsfall har ansetts medföra krav på förebyggande åtgärder har fastslagits genom praxis under miljöskyddslagens tid. Något efterbehandlingsansvar har emellertid inte varit aktuellt pga. skador som uppkommit som ett resultat av förvaringen. För att efterbehandlingsansvar skall inträda för exempelvis en nedlagd soptipp som alltjämt orsakar skador eller olägenheter för omgivningen gäller alltså att den har varit i drift, dvs, att avfall har deponerats där, efter den 30 juni 1969. (Stefan Rubenson, Miljöbalken – den nya miljörätten, s 86, Miljöbalkskommentaren, s 10:34 ff.)

Av Naturvårdsverkets remissversion "Sanering och efterbehandling av förorenade områden genom tillsyn och provning" daterad 2006-03-31, (s. 25) framgår att det förhållandet att ett företag har bedrivit verksamhet på annan plats efter den 30 juni 1969 inte bör leda till att verksamheten inom det aktuella området anses ha pågått efter den tidpunkten, om det inte finns ett starkt samband mellan verksamheten på de olika platserna. Med ett "starkt samband" avses ambulerande verksamheter såsom mobila impregneringsverk där impregnering på många olika platser bör kunna betraktas som en och samma verksamhet.

Av ett nyligen avgjort rättsfall från Miljööverdomstolen, Hörnefors (M 8552-03 avgjort den 13 juli 2005) framgår att för att kunna rikta krav på efterbehandlingsåtgärder där orsaken till föroreningsförekomsten har sitt ursprung i verksamhet bedriven före 1969 måste myndigheterna kunna visa att verksamheten också fortsatt att bedrivas efter 1969 på samma fastighet för att krav på efterbehandlingsåtgärder skall kunna riktas mot den som bedrivit den ursprungliga verksamheten. Fallet antyder att om inte någon mänsklig aktivitet som har ett samband med föroreningsförekomsten har

förekommit efter 1969 på en fastighet kan inte något undersöknings- eller efterbehandlingsansvar riktas mot den som orsakat föroreningen även om denne finns kvar att söka.

Fortsatt verksamhet har skett på annan plats

Enligt motiveringen till nu aktuellt föreläggande gör kommunen gällande att bolaget är ansvarigt för efterbehandlingsåtgärderna, trots att bolaget upphört med sin tidigare impregneringsverksamhet på fastigheten före den 1 juli 1969 eftersom bolaget fortsatt bedriva verksamhet efter nämnda datum på annan plats.

Till stöd för denna motivering åberopar kommunen Miljööverdomstolens avgörande i mål 5338-04 den 23 maj 2005 (Klosters fabriker på fastigheten Bankeryd-Nyarp 1:369, Jönköpings kommun). Bolaget gör gällande att omständigheterna i detta rättsfall inte var desamma som i förevarande fall. Enligt Klosterdomen kan ett bolag visserligen bli ansvarigt för undersökningar av konstaterade föroreningar som orsakats i verksamheten före den 1 juli 1969, och där den förorenande delen av verksamheten upphört före detta datum, om verksamheten i övrigt fortsatt att bedrivas efter 1 juli 1969 på samma plats. I Klosterfallet var det dock fråga om en verksamhet som fortsatt att bedrivas på en och samma plats under hela tiden, dvs, både före och efter 1 juli 1969. Klosters fabriker hade en kontinuerlig koppling till den i målet aktuella fastigheten. Detta är en väsentlig skillnad i förhållande till nuvarande fall, eftersom bolaget efter 1 juli 1969 bedrivit sin impregneringsverksamhet på en helt annan plats. Impregneringsverksamheten på Traktorn 5 upphörde helt 1968.

Miljöfarlig verksamhet / tillstånd

Det kan ifrågasättas om företaget formellt kan anses ha bedrivit miljöfarlig verksamhet kopplad till fastigheten Traktorn 5 eftersom begreppet "miljöfarlig verksamhet" först infördes med miljöskyddslagens ikraftträdande den 1 juli 1969. Någon tillståndspliktig verksamhet har inte bedrivits på fastigheten Traktorn 5. Således förelåg inte något ansvar för avhjälpande åtgärder under miljöskyddslagens bestämmelser.

Från Bolagets nuvarande eller tidigare under Miljöskyddslagen utfärdade tillstånd framgår inte att verksamheten skulle varit föremål för några efterbehandlingsvillkor i samband med att företaget upphört med sin verksamhet på Traktorn 5.

Annan ansvarig

Av kommunens föreläggande framgår att fastigheten har förvärvats efter det kritiska datumet 31 december 1998 av Swedish Meats Ekonomiska förening och Swedish Meats Support AB, org. nr 556058-5571. De åtgärdskrav som omfattas av kommunens föreläggande skall således på formella grunder riktas mot denna adressat.

Skälet att kraven skall riktas mot fastighetsägaren är att det vid ett förvärv efter det kritiska datumet förutsätts att förvärvaren undersöker fastigheten och därefter reglerar köpeskillingen med säljaren. Vid ett sådant förvärv är det upp till köparen att beakta de kostnader som kan uppstå på grund av en eventuell föroreningsförekomst och tillse att detta återspeglas i köpeskillingen.

Vidare kan fastighetsägaren erhålla en oskäligen värdeökning för det fall någon annan än denne efterbehandlar fastigheten. Den värdeökning som uppstår bör fastighetsägaren ansvara för.

Risk för skada eller olägenhet

Föroreningarna utgör inte någon risk vid rådande markanvändning. WSP har utfört miljötekniska markundersökningar av mark och grundvatten på Traktorn 5 på uppdrag av bolaget. WSP:s undersökningar har sammanställts i en Rapport och ett PM daterade den 19 februari 2007.

Enligt en riskbedömning utförd av **P.H. och A.B.**

baserat på WSP:s utredningsmaterial utgör rådande föroreningsförekomst på Traktorn 5 inte någon risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön vid rådande markanvändning, dvs, industriell markanvändning. Hifab AB:s riskbedömning som är baserad på WSP:s utredningsmaterial har även sammanställts i en skriftlig rapport. Hifab AB:s riskbedömning styrker bedömningen att

konstaterad föroreningsförekomst inte utgör någon risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön vid rådande markanvändning.

Bolaget gör således gällande att krav på avhjälpandeåtgärder med stöd av 10 kap miljöbalken inte kan riktas mot någon adressat eftersom det vid rådande markanvändning inte föreligger någon risk.

Skälighet

Länsstyrelsen har inte beaktat skälighetsbestämmelsen i 10:4 MB. Mot bakgrund av på det sätt övergångsbestämmelsen i 8 § MP har tillkommit är det angeläget att beakta skäligheten i de åtgärdskrav som riktas mot Bolaget.

Bolaget gör gällande att varken länsstyrelsen eller kommunen har gjort någon skälighetsbedömning av bolagets ansvar överhuvudtaget. Länsstyrelsen har helt bortsett från miljödomstolens dom i mål nr M 2425-06 den 23 juni 2009 vid sin bedömning. Enligt den domen ska kostnadsansvaret för föroreningar som uppkommit i ett bolags verksamhet före den 1 juli 1969 jämkas till noll, trots att det bolaget ansågs vara adressat för åtgärdskraven. Av domen framgår att det inte är skäligt att rikta några krav på efterbehandlingsåtgärder avseende föroreningar som uppkommit från verksamhet bedriven före miljöskyddslagens tillkomst. Noterbart är att även Länsstyrelsens chefsjurist har en helt avvikande mening avseende bedömningen av ansvarets omfattning.

Bolaget har, trots att något adressatansvar inte fastställts eller kan göras gällande med stöd av Klosterdomen, utfört omfattande undersökningar av Traktorn 5. Denna omständighet skall vägas in vid skälighetsbedömningen när kommunen beslutar om att rikta krav på efterbehandlingsåtgärder gentemot bolaget. I miljödomstolens avgörande M 2425-06 hade bolaget redan utfört ett antal miljötekniska markundersökningar, varför omfattningen av avhjälpandeansvaret jämkades med ytterligare 10 % ner till 60 %. I nu aktuellt fall skall särskilt noteras att merparten av de föroreningar som konstaterats får förmodas uppkommit före år 1969 eftersom dåtidens kunskap kring föroreningars spridning och farlighet var begränsad.

Vid en jämkning av omfattningen av bolagets ansvar bör särskilt beaktas:

- att Bolaget har bekostat omfattande undersökningar av Traktorn 5,
- att föreningarna på Traktorn 5 har uppkommit mellan åren 1950 och 1968,
- att verksamheten inte varit tillståndspliktig före den 1 juli 1969,
- att begreppet "miljöfarlig verksamhet" inte funnits som ett begrepp inom den miljörättsliga lagstiftningen före 1969,

Sammantaget gör Bolaget gällande att dess avhjälpandeansvar, för det fall bolaget bedöms utgöra adressat, skall jämkas med 100 %. Detta innebär att ett bekostande eller utförande av eventuella avhjälpandeåtgärder skall bäras av förvärvaren Swedish Meats AB eller den som avser att exploatera fastigheten.

Miljö- och räddningsnämnden har framfört följande.

Adressatfrågan

Bolaget är rätt adressat oavsett om verksamheten flyttade från Traktorn 5 före den 1 juli 1969 eller inte. Den s.k. faktiska driften av verksamheten fortsatte och pågår ännu om än ca 800 meter bort på fastigheten Ratten 3. Detta synsätt stöds av rättsfall som omnämns nedan.

Rättsfallet från Miljööverdomstolen, Hörnefors (M 8552-03 den 13 juli 2005), som bolaget hänvisar till, är inte tillämbart i det aktuella fallet, då resonemanget inte bedöms vara överförbart. Domen är i sig omdiskuterad.

Miljö- och räddningsnämnden anser i stället att det finns flera rättsfall som stödjer nämndens uppfattning i ansvarsfrågan. I den s.k. Klosterdomen (MÖD 2005:30) tydliggör Miljööverdomstolen att det är verksamheten i sin helhet som avses i lagstiftningen. Genom att bolaget fortsatt driften av den miljöfarliga verksamheten efter den 30 juni 1969 kan bolaget bli föremål för krav trots att den del av verksamheten som orsakat föreningen upphört före detta datum.

Ett annat fall, där den huvudsakliga verksamheten fortfarande bedrivs, men där verksamheten på platsen för föreningen däremot har upphört, redovisas i Miljööverdomstolens avgörande i Tarkettmålet (MÖD 2008:11). Domen belyser att

tidsaspekten inte är begränsad till viss fastighet. Stefan Rubensson skriver i en analys av domen i en artikel (publicerad av JP Infonet den 4 juli 2008) att "Så länge som bolagets huvudsakliga verksamhet alltså består innefattar ansvaret alla mindre sidoverksamheter som kan ha tjänat produktionen, och detta oberoende av att den begränsade verksamheten upphört före den 1 juli 1969 och varit förlagd till annan plats".

Bolaget har inte kommenterat flygfotot över Traktorn 5 från 1970. Sett i ljuset av att något bygglov inte beviljades på fastigheten Ratten 3 förrän året 1971 (ett kallförråd) tycks datumen för köpekontraktets respektive köpebrevets undertecknande irrelevanta, liksom dagen för tillträde och betalning. Det avgörande är huruvida bolaget bedrev verksamhet eller inte efter den 1 juli 1969. Svaret är otvetydigt ja, eftersom bolaget gör det ännu idag. Enligt flygfotot från 1970 bedrevs den dessutom (även?) på fastigheten Traktorn 5.

Miljö- och räddningsnämnden anser att åtgärdskraven är riktade mot rätt verksamhetsutövare, J-O Johansson i Varberg AB.

Risk för skada och olägenhet

Nämnden vill uppmärksamma att det tagits fram nya generella riktvärden för förorenad mark. För koppar, krom och arsenik har föroreningshalten, under vilken man inte kan förvänta några skadliga effekter på människa och miljö, sänkts. Riktvärdena inom områden för mindre känslig markanvändning är numera för koppar 200 (200), för krom 150 (250) och för arsenik 25 (40) mg/kg torrsubstans (tidigare gällande riktvärden inom parantes). Dessa ska jämföras med de föroreningshalter som uppmäts på fastigheten Traktorn 5 av koppar på 3 510 mg/kg, krom på 8 380 mg/kg respektive arsenik på 18 000 mg/kg.

Miljö- och räddningsnämnden anser liksom tidigare att de lokalt kraftigt förhöjda metallhalter motiverar en sanering. Att området i dag är planlagt som industriområde och ytan asfalterad utgör inget långsiktigt skydd för vare sig hälsa eller miljö. Slutsatsen i konsultrapporten om att ingen risk föreligger bygger på

förutsättningen att rådande markanvändning, d.v.s. en asfalterad yta som inte används, fortsätter.

Skälighet

Miljö- och räddningsnämnden anser sig ha gjort en skälighetsbedömning enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Inget nytt har framkommit som ger nämnden anledning att ändra sitt ställningstagande.

Förutsättningarna i det av bolaget åberopade målet nr M 2425-06 i Miljödomstolen är olika de som nu är för handen. Domen är överklagad och Miljööverdomstolen har meddelat prövningstillstånd. Det finns flera domar från Miljööverdomstolen där verksamhetsutövare blivit tvungna att sanera föroreningar som skett före den 1 juli 1969.

Parterna har därefter kompletteringsvis framfört bl.a. följande.

J-O Johansson i Varberg AB

Det råder en avgörande skillnad mellan den verksamhet som bedrevs av Tarkett AB och den verksamhet som bolaget bedrivit. Tarketts produktion av plastmattor bedrevs i huvudsak på en och samma fastighet, men gav upphov till avfall som deponerats på andra fastigheter än där produktionen bedrivits. Avfallsdeponeringen kan således sägas utgöra en del av Tarketts verksamhet.

Med anledning av att Kommunen åberopar nya riktvärden för förorenad mark avseende koppar, krom och arsenik vill bolaget påpeka att de lägre riktvärdena inte påverkar tidigare utförd riskbedömning. Bolaget gör gällande att konstaterade föroreningar i mark i dagsläget inte utgör någon risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön så länge som området är planlagt för industriändamål och så länge som den hårdgjorda ytan består.

Miljö- och räddningsnämnden

Nämnden ifrågasätter uppgiften att impregneringsverksamheten upphörde vintern 1968. Anledningen är följande.

- Ratten 3 köptes enligt inskrivningsregistret först den 9 juli 1969. Traktorn 5 såldes omkring 1973.
- I en intervju med företagets VD i Hallands Nyheter den 15 juni 2000 sägs att det nya verksamhetsområdet började tas i bruk 1970.
- I en skrivelse den 28 februari 1969 informerar bolaget Naturvårdsverket att det *avser* uppföra en ny impregneringsanläggning.
- Förutom ansökan om uppförande av staket saknas uppgifter om bygglov på den nya fastigheten Ratten 3. I ett bygglovsbeslut från den 15 juli 1971, som avser ett kallförråd, kan utläsas att det är önskvärt att rörelsen helt kan överflyttas från nuvarande plats i kvarteret Traktorn.
- På flygbilder från 1970 visas en till synes livlig verksamhet med gott om virkeshögar och annat.

Enligt den av bolaget anlitade konsulten finns det i storleksordningen ett ton arsenik på Traktorn 5, varav huvuddelen är koncentrerad till ett begränsat område i fastighetens norra del. Att området i dag är planlagt som industriområde och ytan asfalterad utgör inget långsiktigt skydd för vare sig hälsa eller miljö.

J-O Johansson i Varberg AB

I anslutning till de av nämnden uppräknade omständigheterna för när verksamheten upphörde framhålls följande.

- Köpekontrakt upprättades den 28 mars 1969. Köpet beslutades av Drätselkammaren den 30 juli 1968.
- Ett uttalande i dagstidning har inte rättslig relevans i bevishänseende.
- En kort tid efter fastighetsköp ansöktes om tillstånd för verksamheten, varvid Naturvårdsverket gavs tillfälle att yttra sig.
- Bygglov meddelades den 22 maj 1969 och schaktningslov den 17 april 1969 för nybyggnad av kontor.
- Den flygbild som kommunen återopat är samma som redan tidigare redovisats i ärendet. Bolaget har redan redovisat sin inställning i denna del

och förklarat varför impregneringsverksamheten upphört att fungera vintern 1968/69.

Vidare framhålls att bolaget erhöll en preliminär kostnadsuppskattning för VA-anslutning den 14 april 1969, ett meddelande från Televerket om behövliga installationer den 21 april 1969 samt information från Stadsingenjörskontoret avseende gatumarksansättning den 7 maj 1969.

Såvitt framgår delar kommunen bolagets bedömning av risken vid föreliggande markanvändning. Uppfattningarna skiljer sig åt huruvida en inkapsling under skyddande tätskikt är tillräckligt långsiktig eller inte. Det är rimligt anta att endast en exploatör skulle kunna utsätta tätskiktet för åverkan. I en sådan situation är exploatören skyldig vidta de åtgärder som behövs för att inte orsaka spridning av markföroreningar. Befintlig tätskiktslösning är därför tillräckligt långsiktig för att det inte ska föreligga något behov av åtgärder i dag. Eftersom det inte föreligger något sådant behov är inte heller 8 § MP tillämplig.

DOMSKÄL

Risk för skada och olägenhet

Den första frågan i målet är om det föreligger saneringsbehov, d.v.s. om 10 kap. miljöbalken alls är tillämpligt. Länsstyrelsen har redogjort för gällande bestämmelser och vi gör i allt väsentligt samma bedömning som den länsstyrelsen gjort. Vad som anförts i målet i miljödomstolen ändrar inte denna bedömning.

Rätt adressat

Den andra frågan gäller om föreläggandet riktats till rätt adressat och närmare bestämt om bolagets faktiska verksamhet, i enlighet med 8 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, kan anses ha pågått efter den 30 juni 1969. Vid bedömningen av denna fråga bör särskilt tre av Miljööverdomstolens domar beaktas.

Den första är det s.k. Tarketmålet (MÖD 2008:11) där Miljööverdomstolen den 18 juni 2008 bedömde att ett bolag var rätt adressat för föreläggande om utredning om föroreningssituationen på en fastighet trots att bolaget endast deponerat

miljöfarligt avfall där under åren 1966-1967. Den verksamhet från vilken avfallet kom hade dock bedrivits på annan fastighet sedan 1966 och fram till dagen för dom.

I det andra målet (MÖD 2010:17) bedömde Miljööverdomstolen den 8 juni 2010 att de olika delarna av en järnbruksverksamhet hade sådant tekniskt och miljömässigt samband sinsemellan att de fick betraktas som en verksamhet trots att vissa delar av verksamheten avslutats före den 1 juli 1969. Det aktuella bolaget var rätt adressat för föreläggande om miljöteknisk undersökning.

I det tredje målet (MÖD 2009:36) bedömde dock Miljööverdomstolen i dom den 21 december 2009 att sulfitmassatillverkning, som orsakat de aktuella föroreningarna och som avslutats före den 1 juli 1969, bedrevs under så skilda tekniska processer och medförde så skilda typer av föroreningar, jämfört med senare inledd spånskivetillverkning, att verksamheten genom spånskivetillverkningen inte kunde anses ha medfört att den faktiska driften pågått även efter den 30 juni 1969.

I förevarande fall har bolaget angett att dess impregneringsverksamhet före den 30 juni 1969 flyttades från fastigheten Traktorn 5 för att fortsätta på den närliggande fastigheten Ratten 3. Det har inte framkommit något som tyder på att det varit någon, i detta sammanhang, relevant skillnad mellan den verksamhet som bedrevs på Traktorn 5 i förhållande till den som bedrevs på Ratten 3 utan bolaget har bedrivit impregneringsverksamhet på båda fastigheterna. Verksamheterna har därmed haft tekniskt och miljömässigt samband. Redan på denna grund anser vi, framför allt med hänvisning till Tarkettmålet, att den faktiska driften av bolagets verksamhet pågått även efter nämnda datum, i vart fall på fastigheten Ratten 3. Bolaget är alltså rätt adressat för föreläggandet. Att bolaget på någon annan grund inte skulle vara rätt adressat har inte påståtts.

Vid denna bedömning saknar det betydelse att verksamheten inte kunnat vara klassad som miljöfarlig verksamhet före miljöskyddslagens ikraftträdande den 1 juli 1969.

Ansvar för fastighetsägaren är enligt 10 kap. 3 § miljöbalken subsidiärt i förhållande till den som bedrivit den förorenande verksamheten. Det är således först om det inte finns någon verksamhetsutövare som kan bekosta eller utföra avhjälpandet som fastighetsägare ska hållas ansvarig.

Skälighet

Miljö- och räddningsnämnden, liksom länsstyrelsen, har bedömt att det är skäligt att bolaget svarar för hela kostnaden för efterbehandlingen (andra stecksatsen i Miljö- och räddningsnämndens beslut). Bolaget har gjort gällande att ansvaret bör jämkas.

Miljööverdomstolen har den 23 juni 2010 (MÖD 2010:18) avgjort miljödomstolens mål M 2425-06. Miljööverdomstolen har därvid bedömt att det faktum att ett bolag bekostat undersökningar inte utgör en sådan omständighet som kan beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning enligt bestämmelsen i 10 kap. 4 § miljöbalken. När det gäller tillståndsplikt konstaterar Miljööverdomstolen i ovan nämnda avgörande att ett bolag kan hållas ansvarigt för efterbehandling för både utsläpp i enlighet med givna tillstånd och för utsläpp som skett i strid med gällande miljöregler. Att ett bolags verksamhet inte varit tillståndspliktig under den tid föroreningarna skett kan således inte leda till jämkning av ansvaret. När det gäller tidsaspekten gjorde Miljööverdomstolen bedömningen att föroreningar orsakade under 1950-talet och tidigare bör föranleda jämkning till noll kr medan ett begränsat ansvar bör gälla avseende föroreningar orsakade under 1960-talet. (Jfr även Miljööverdomstolens dom den 23 juni 2010 i mål MÖD M 5664/09)

Bolaget har i förevarande mål uppgett att föroreningarna uppkommit mellan åren 1950 och 1968. Parterna har fört omfattande argumentation och bevisning angående när den förorenande verksamheten upphörde på Traktorn 5 i förhållande till det för adressatfrågan kritiska datumet den 30 juni 1969. Vi anser inte att det är klarlagt att bolaget har orsakat ytterligare föroreningar av någon betydelse för jämningsfrågan under 1970-talet eller senare. Det har heller inte påståtts från miljö- och räddningsnämndens sida. Vi utgår därför ifrån att föroreningarna i huvudsak uppkommit under 1960-talet och dessförinnan. I enlighet med Miljööverdomstolens

avgöranden enligt ovan bör bolagets kostnadsansvar för avhjälpandeåtgärderna därför begränsas till 25 procent av kostnaderna, inklusive utredningskostnader.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2

Överklagande senast den 17 november 2010

Eveline Savik

I domstolens avgörande har deltagit beredningsjuristen Eveline Savik, ordförande och föredragande, samt miljørådet Joen Morales.

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

BESLUT

1 (7)

2009-10-23

505-14997-08

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Rote 2:7

INKOM: 2009-11-17

MÄLN: FM 3347-09

AKTBIL: 4

Sändlista

M 3347-09:7

Akto 4

**Överklagande av Miljö- och Räddningsnämndens i Varbergs kommun beslut
2008-03-31 § 41 avseende föreläggande enligt miljöbalken om efterbehandling
av mark, Traktorn 5 i Varbergs kommun**

Beslut

Länsstyrelsen avslår överklagandet.

Tidpunkten när åtgärderna ska vara utförda flyttas fram till 2010-11-01.

Detta beslut kan överklagas till Miljödömsstolen, enligt bilaga.

ÄRENDET

Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommun beslöt den 31 mars 2008, § 41, med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken och med hänvisning till 10 kap. 1-2 och 4 §§ samt 2 kap. 8 § miljöbalken att

- förelägga J-O Johansson i Varberg AB, org. nr 556054-1335, att efterbehandla fastigheten Traktorn 5 genom att förorenade massor schaktas bort.

Åtgärdsålet skall vara att schakta bort massor med halter över riktvärdena för mindre känslig markanvändning enligt Naturvårdsverkets Rapport 4638. Efterbehandlingen skall vara utförd senast ett år från att detta beslut mottagits.

- det är skäligt att J-O Johansson i Varberg AB, org. nr 556054-1335, till fullo är ansvarig för att utföra efterbehandlingen.

J-O Johansson i Varberg AB har genom ombud H.N. överklagat nämndens föreläggande och yrkat

- att Länsstyrelsen upphäver föreläggandet,

Postadress
301 86 HALMSTAD

Besöksadress
Slottsgatan 2

E-post
halland@lansstyrelsen.se

Telefon
035 - 13 20 00

2009-10-23

505-14997-08

- att syn skall hållas för att visa hur det förorenade området förhåller sig till omgivningen,
- att muntlig förhandling hålls.

Till stöd för yrkandena har anförts

- att Bolaget inte är adressat för nämndens föreläggande eftersom Bolagets faktiska drift avseende impregneringsverksamheten på Traktorn 5 upphörde 1968,
- att eventuella åtgärdskrav bör riktas mot det bolag som förvärvat fastigheten efter 1 januari 1999 nämligen Swedish Meats Support AB,
- att det i dagsläget och så länge som området är planlagt för industriändamål inte föreligger någon risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön avseende de föroreningar som konstaterats på Traktorn 5,
- att omfattningen av åtgärdskravet är oskäligt dels eftersom bolaget redan bekostat omfattande undersökningar, dels med hänvisning till miljödomstolens dom M 17, 2003-10-21 och den jämkning som där görs med avseende på tiden för föroreningarnas uppkomst.

Nämnden har den 30 juni 2008 överlämnat ärendet till Länsstyrelsen för handläggning. Nämnden har därvid, § 65, anfört

- att inte ändra det överklagade beslutet,
- att överlämna ärendet till Länsstyrelsen för handläggning,
- att inkomna handlingar från klaganden innehåller i princip inget nytt som bör ändra nämndens tidigare inställning i ärendet. Däremot talar ytterligare uppgifter för att nämnden har rätt i sin bedömning att J-O Johansson i Varberg AB, org. nr 556054-1335, är rätt adressat i ärendet.
- att vidhålla sitt tidigare ställningstagande samt att i övrigt hänvisa till vad nämnden tidigare framfört i ärendet.

Bolaget har beretts tillfälle till yttrande över nämndens uttalande i § 65 och i skrivelse inkommen 2008-10-28 (per fax 2008-10-27) anfört bl. a.

- att i brist på relevant praxis avseende begreppet faktisk drift enligt 8 § i Lag (1998:811) om införande av miljöbalken är det relevant att hänvisa till närliggande praxis,

2009-10-23

505-14997-08

- att av den praxis som förekommer kan inte Bolaget vara föremål för något ansvar konstaterad föroreningsförekomst på Traktorn 5 eftersom Bolagets faktiska drift upphört före den 1 juli 1969 på fastigheten,
- att nuvarande förekomst av förorening inte utgör någon risk vid rådande markanvändning,
- att det vid en framtida eventuell omställning av markanvändningen är upp till den potentielle exploatören att beakta föroreningarnas förekomst,
- att förvärv av fastigheten Ratten 3 har skett den 28 mars 1969 och inte den 9 juni 1969 som Kommunen gör gällande. Detta framgår dels av bifogat köpekontrakt dels av den historiska beskrivningen.

Nämnden har i sammanträdesprotokoll 2009-01-26 bemött bolagets yttrande. Nämnden har vidare 2009-06-24 inkommit med komplettering i ärendet bestående av bl.a. ett flygfoto över platsen.

Bolaget har beretts tillfälle att yttra sig över sammanträdesprotokollet från 2009-01-26 och över kompletteringen 2009-06-24 och har därvid inkommit med yttrande daterat 2009-08-17.

Nämnden har beretts tillfälle att yttra sig över bolagets yttrande daterat 2009-08-17 men inte inkommit med något yttrande.

MOTIVERING AV BESLUTET

Tillämpning av 10 kap. miljöbalken

En förutsättning för att 10 kap. miljöbalken ska vara tillämpligt är att det har konstaterats, genom undersökningar eller på annat sätt, att ett mark- eller vattenområde är förorenat. Är detta inte tillräckligt utrett kan frågan om ansvar enligt 10 kap. inte aktualiseras. Mer allmänt uttryckt kan ett område sägas vara påverkat av föroreningar så snart ett främmande icke naturligt ämne tillförts området.

I ärendet hänvisas till markundersökningar. Dessa visar att det övre markskiktet har förorenats av metaller genom de verksamheter som har bedrivits på industrifastigheten.

En annan förutsättning för 10 kapitlets tillämpning är att föroreningarna kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

2009-10-23

505-14997-08

Det räcker således inte med att ett område har konstaterats vara förorenat för att reglerna om efterbehandling i 10 kap ska vara tillämpliga. Det måste således även finnas en risk för att det förorenade området kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Den allmänna skälighetsregeln i 2 kap. 7 § och avhjälpanderegeln i 2 kap. 8 § och den särskilda skälighetsregeln i 10 kap. 4 § ska alltid beaktas vid krav på åtgärder.

Vidare gäller vid tillämpningen av 26 kap. 9 § att mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet inte får tillgripas.

Enligt 2 kap. 7 § jämfört med 2 kap. 1 § är det verksamhetsutövaren som ska visa att kraven är orimliga.

Enligt 10 kap. 4 § anges att den efterbehandlingsansvarige i skälig omfattning ska svara för efterbehandlingen.

Det är klarlagt att jordlagren inom det område som omfattas av föreläggandet innehåller höga halter av koppar, krom och arsenik. Detta har heller inte ifrågasatts. Halterna är i vissa prover så höga att massorna utgör farligt avfall.

De föroreningar som förekommer inom området utgör en risk för människors hälsa och för miljön genom att de kan bli tillgängliga för exponering även om pågående markanvändning bibehålls och genom att de kan spridas till omgivande områden. Det är mer regel än undantag att det inom ett industriområde kommer att behöva utföras markarbeten för att möjliggöra olika typer av omställningar i verksamheten. När sådana arbeten utförs ökar risken för exponering av föroreningarna drastiskt. I och med att metaller hittats i grundvatten kan en spridning ske, vilket gör att det inte heller går att utesluta en framtida påverkan på människors hälsa eller miljö på en annan än den aktuella platsen.

Ett asfaltlager utgör inte en hållbar skyddsåtgärd för massor som dessa som vid deponering skulle komma att föras till deponier för farligt respektive icke farligt avfall, där kravet på skyddsåtgärder är betydligt större.

Länsstyrelsen anser därmed att 10 kap. miljöbalken är tillämpligt.

Har faktisk verksamhet bedrivits efter den 30 juni 1969?

Föreläggandet har riktats mot det bolag som åstadkommit föroreningen. Att bolaget förorenat marken ifrågasätts inte, däremot att verksamheten bedrivits efter den 30 juni 1969. Bolaget har därvid helt fokuserat på frågan när impregneringsverksamheten upphörde och i viss mån undvikit att klart uttala en uppfattning i frågan om när all verksamhet upphörde på fastigheten. Det kan möjligen indirekt anses framgå av bolagets

2009-10-23

505-14997-08

skrivelser att man medger att någon annan typ av verksamhet än impregnering (t ex lagring) pågick på fastigheten Traktorn 5 efter den 30 juni 1969.

Kommunen har i ärendet givit in flygbilder från 1970 som visar att området då användes för verksamheten. Enligt länsstyrelsen mening styrker flygfotona att det i den mening som avses i 8 § lag om införande av miljöbalken i alla fall år 1970 pågick faktisk drift av verksamheten på fastigheten Traktorn 5. Det saknas då skäl att vidare utreda exakt när just impregneringsverksamheten upphörde eller exakt vilken typ av verksamhet bolaget bedrev år 1970 på Traktorn 5. Vad bolaget anfört om vilken typ av verksamhet som pågick på fastigheten vid den kritiska tidpunkten saknar alltså betydelse. Det avgörande är att det pågått faktisk drift efter den 30 juni 1969

Det saknas således skäl att på grund av 8 § i lag om införande av miljöbalken upphäva nämndens föreläggande. Detta medför att 10 kap. 2 § miljöbalken är tillämplig i det aktuella fallet och att bolaget kan vara adressat för ett föreläggande om efterbehandlingsåtgärder.

Det kan i detta sammanhang även erinras om att Miljööverdomstolen i dom 2005-05-23 i mål nr M 5338-04 (Klosterdomen) uttalat följande (s 4 i domen).

--- Genom att bolaget fortsatt driften av den miljöfarliga verksamheten efter den 30 juni 1969 kan bolaget bli föremål för krav på utredningar trots att den del av verksamheten som orsakat markföroreningen upphört före detta datum. ---

Miljödomstolen i Växjö har i lagakraftvunnen dom den 4 juli 2008 (M 92-08) uttalat följande.

-- Miljööverdomstolen har i utbildad praxis konstaterat att ansvar, i vart fall för utredningar och liknande som föregår efterbehandlingen, skall åläggas verksamhetsutövare även för tiden före den 1 juli 1969. Någon praxis beträffande ansvar för de efterkommande åtgärderna finns inte.

Miljödomstolen anser, med hänsyn till vad som uttalats i förarbeten till miljöbalken och till nuvarande praxis, att det saknas anledning att inte låta detta ansvar omfatta även åtgärder för efterbehandling.---

Länsstyrelsen gör samma tolkning som miljödomstolen.

Skälighetsfrågan

Av 10 kap. 4 § miljöbalken framgår följande.

Den som är ansvarig för att avhjälpa en föroreningsskada skall i skälig omfattning utföra eller bekosta det avhjälpande som på grund av föroreningen behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön.

När ansvarets omfattning bestäms skall det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föroreningen ägde rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att den har bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning.

Om föroreningsskadan är en allvarlig miljöskada, får första och andra styckena inte tillämpas på ett sätt som gör att ansvarets omfattning blir mindre än vad som följer av 5 §.

Bolaget hänvisar till Vänersborgs Tingsrätt Miljödomstolens dom 2009-06-23 i mål nr 2425-06 om efterbehandling av förorenad mark där ansvaret jämkats till noll för tiden från 1920 till 1 juli 1969. Denna dom är dock överklagad av Länsstyrelsen som anser att någon jämkning inte skall ske.

I överklagandet anför Länsstyrelsen bland annat följande.

--- Länsstyrelsen anser att det inte finns skäl att jämka ansvaret för denna period till noll på det sätt Miljödomstolen gjort. Det är inte möjligt att tolka regeln på så sätt att bara den som brustit i sina skyldigheter kan bli ansvarig (jfr Bertil Bengtsson Speciell Fastighetsrätt Miljöbalken sjunde upplagan s 199).

Åtminstone sedan 1940-talet har det funnits lagstiftning som gett möjlighet till ingripanden mot olägenheter. Detta redovisas i förarbeten till miljöbalken och konstateras också i bolagets egen rättsutredning. Hade lagstiftaren avsett att några krav inte skulle kunna ställas på förorening som åstadkommits före 1 juli 1969 kunde övergångsbestämmelserna i lag (1998:811) om införande av miljöbalken 8 § ha angivit just detta. Så är nu inte fallet utan det är om faktisk drift förekommit som är avgörande. ---.

Det är huvudsakligen den norra delen av fastigheten som är förorenad. De åtgärder som krävs omfattar därmed en begränsad volym massor, knappast mer än 1500 kbm, vilket är förhållandevis lite i efterbehandlingssammanhang. Vid skälighetsbedömningen ska kostnaden för åtgärden vägas in. Mindre kostsamma åtgärder blir därvid mer skäliga än åtgärder som skulle medföra stora kostnader. Miljönämnden har beaktat denna aspekt och inte funnit skäl till jämkning. Miljönämnden har inte heller begärt ytterligare utredningar som tillsammans med åtgärdskostnaderna skulle ha inneburit en större belastning på bolaget än ett direkt föreläggande om åtgärder.

Mot bakgrund av den tid under vilken verksamheten bedrivits och åtgärdernas begränsade omfattning anser Länsstyrelsen att de förelagda åtgärderna är skäliga.

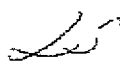
Med hänvisning till vad som anförts avslår Länsstyrelsen överklagandet.

2009-10-23

505-14997-08

Bolagets yrkanden om syn och muntlig förhandling föranleder ingen åtgärd.

I handläggningen av ärendet har deltagit länsråd Lisbeth Schultze, beslutande och chefsjurist Peter Ardö, föredragande varvid Peter Ardö har lämnat avvikande mening. Vidare har deltagit miljövardshandläggare Gunnar Helander

Lisbeth Schultze

Peter Ardö

Bilagor

1. Anvisning om hur man överklagar till Miljödomstolen
2. Avvikande mening från chefsjurist Peter Ardö

Sändlista

H.N. , Gärde Wesslau Advokatbyrå, Kungstorget 2, 411 17 Göteborg
(delg.kv)
J-O Johansson i Varberg AB, (delg.kv)
Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommun (lösbrev)

Avvikande mening till Länsstyrelsens beslut 2009-10-23 i ärende 505-14997-08 avseende överklagande av Miljö- och Räddningsnämndens i Varbergs kommun beslut 2008-03-31 § 41 avseende föreläggande enligt miljöbalken om efterbehandling av mark, Traktorn 5 i Varbergs kommun

Jag delar länsstyrelsens uppfattning i fråga om tillämpligheten av 10 kap. miljöbalken och i frågan om att faktisk drift har pågått efter den 30 juni 1969. I fråga om skälighetsavvägningen anser jag följande.

Av 10 kap. 4 § miljöbalken framgår att när ansvarets omfattning bestäms ska det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föreningen ägde rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt.

Vänersborgs Tingsrätt Miljödömsstolen har 2009-06-23 i mål nr 2425-06 om efterbehandling av förorenad mark uttalat bl. a följande i fråga om skälighetsbedömningen enligt 10 kap. 4 § miljöbalken (s 23 i domen).

--- En avsikt med 10 kap 4 § 2 st. miljöbalken är att de värderingar som gäller idag inte ska tillämpas retroaktivt på händelser som ägde rum vid en tid då vare sig kunskaper om miljöförhållanden eller värderingar av dessa jämte därpå följande rättstillämpning motsvarade nutida. Mot denna bakgrund finner miljödömsstolen att vad bolaget anfört ska leda till en jämkning av ansvaret till noll för den förening som uppkommit under tiden 1920-1969.---

Den i detta ärende aktuella verksamheten med impregnering påbörjades 1950 och pågick på fastigheten Traktorn 5, enligt vad som anges i Nämndens beslut 2008-03-31, till och med vintern 1968. I beslutet finns även en rad om att den "upphörde 1969 enligt WSP rapport 2006". Bolaget självt uppger att impregneringsverksamheten lades ner under vintern år 1968/69. Utifrån dessa uttalanden drar jag slutsatsen att själva föreningen på fastigheten Traktorn 5 har uppstått under tiden efter 1950 men innan den 30 juni 1969.

Jämkningsskyldigheten i 10 kap. 4 § miljöbalken säger uttryckligen att man ska beakta hur lång tid som förflutit sedan föreningen ägde rum och att man ska beakta vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar. Föreningen har uppstått under tiden före miljöskyddslagen började gälla i Sverige. Det finns inget i ärendet som säger att bolaget inte har bedrivit verksamheten i enlighet med det regelverk som gällde före miljöskyddslagen. Att nu ålägga bolaget ansvar för föreningen från tiden före 1969 vore att retroaktivt införa en skyldighet för bolaget. Mot bakgrund av nämnda stadganden i 10 kap. 4 § miljöbalken samt mot bakgrund av Miljödömsstolen i Vänersborgs ovan refererade avgörande anser jag således att ansvaret för att vidta de efterbehandlingsåtgärder nämnden förelagt om avseende föreningen som uppstått innan den 30 juni 1969 bör jämkas till noll. Då hela föreningen uppstått innan detta datum bör bolagets ansvar jämkas till noll.

I enlighet med det anförda ska det överklagade beslutet upphävas.

Peter Ardö

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE - DOM I MILJÖMÅL

Den som vill överklaga miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Svea Hovrätt, Miljööverdomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till miljödomstolen och måste ha kommit in till miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Miljööverdomstolen meddelar **prövningstillstånd**. Miljööverdomstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas,
2. anledning förekommer till ändring i det slut som miljödomstolen har kommit till, eller
3. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står miljödomstolens avgörande fast. Det är därför

viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av miljödomstolens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende miljödomstolens dom enligt klagandens mening är oriktig,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Om klaganden anlitat ombud ska ombudet sända in fullmakt i original samt uppge namn, adress och telefonnummer.

Ytterligare upplysningar lämnas av miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.